

Dit is de 50^e uitgave van de Historische Vereniging Bergambacht

Inhoud

Mededelingen van bestuur en redactie		pag. 2
Toeval bestaat niet	<i>(Roel Botter).</i>	pag. 6
Benedenberg 79. Het gedicht	<i>(Roel Botter)</i>	pag. 9
Chrisje Purool	<i>(Roel Botter)</i>	pag. 10
Romeinen in de Krimpenerwaard	<i>(Roel Botter)</i>	pag.15
Het laatste hemd	<i>(Roel Botter)</i>	pag. 17
De kerk van Ammerstol	<i>(Sj. van Buren)</i>	pag. 20
Een haardsteen uit 1522	<i>(Peter Sluisman)</i>	pag. 23

Mededelingen van bestuur en redactie

Contributie en portokosten

Onze vereniging heeft qua ledental een verheugende groei door-
gemaakt. De toename komt voor een aanmerkelijk deel door leden die
buiten het gebied wonen waar we ons blad zelf bezorgen. Deze leden
krijgen ons blad per post toegestuurd. De kosten hiervan blijven stijgen
en bedragen nu 3 euro per blad. Daarom heeft het bestuur besloten om
hen die het blad per post ontvangen een keuze te geven. Wanneer u
kiest voor een digitale toezending in PDF formaat verandert er niets.
Wilt u echter een papieren versie blijven ontvangen dan zijn wij
genoodzaakt uw contributie met €10,- per jaar te verhogen. U hoeft
niets te doen wanneer u het blad digitaal wilt ontvangen. Gaat uw
voorkeur uit naar de papieren versie, mail dit dan a.u.b. naar
secretariaat@historischeverenigingbergambacht.nl

RaboClubsupport

Onze deelname aan de actie RaboClubsupport heeft het mooie bedrag
van €417,- opgeleverd. Alle stemmers hartelijk dank.

Digitalisering

Het digitaliseringsteam heeft een voorzichtige aftrap gemaakt met een
tweetal bijeenkomsten over de systematiek die moet worden
ontworpen om ons archief zodanig in te richten dat het voor iedereen
gemakkelijk te benaderen is en duidelijke zoekcriteria worden
toegepast. Een en ander is een enorm karwei dat veel geduld en
inventiviteit vraagt van de teamleden. We denken niet in maanden,
maar eerder in jaren voordat alles is uitgeplozen en vastgelegd.

Donaties

Dank aan de volgende personen voor hun donaties:

Mevr. Ouwerkerk-de Jong voor foto's van de Burg. Uilkensstraat met o.a. de garage van Van Zoest.

De hr. Arie Moolenaar (zoon van meester J.H.M. Moolenaar, voormalig schoolhoofd) voor foto's van de Chr. School in de jaren '50.

De hr. Spruyt uit Vlist voor het archief van geitenfokvereniging BAS welke in 2019 is opgeheven.

Banner/Vlag

Met trots konden wij op zowel de braderie als Open Monumentendag onze nieuwe banner presenteren. De herkenbaarheid heeft hiermee een flinke boost gekregen

Aanvulling op artikel in periodiek 49

Van ons lid de hr. Teun van Zoest ontvingen wij een aardige aanvulling op het artikel in nr. 49 over onbewoonbaar verklaarde woningen. Ik schreef daarin over Jannemietje van den Oever die op de hoek van de Hoofdstraat en de Burg. Uilkensstraat woonde. Ze had er een klein kruidenierswinkeltje.

Teun schrijft: *Ik heb zojuist met belangstelling en de nodige gevoelens van nostalgie je artikel over o.a. Jannemietje vd Oever gelezen. Zij was tenslotte onze buurvrouw.*

In tegenstelling tot jij heb ik er wel mensen binnen zien gaan. Sterker, ik werd er wel eens door mijn moeder naar toe gestuurd voor een spoedboodschap. Dan kreeg ik de opdracht mee om goed op te letten dat zij het juiste artikel meegaf. Jannemietje was nl zo doof als een kwartel en ze gaf ons de indruk, dat ze daar sluw gebruik van maakte. Als je zout nodig had gaf ze suiker mee. Nooit andersom. Suiker leverde natuurlijk meer op.

Op zondag kookte ze niet, om religieuze redenen. Dan kookte overbuurvrouw Pietje Aalhuizen wat extra en bracht het naar Jannemietje. Die at het dan wel lekker op. De buurvrouw mocht wel voor haar werken op zondag.

Ken je ook haar bijnaam "Preutje op de hoogte"?

In het achterhuis woonde vóór Machteltje de familie Cor Ravensberg (later in de Schoolstraat).

In het klimophuisje in de Burg. Uilkensstraat woonde de familie Den Hertog. Ze hadden een zoon Jantje, een paar jaar jonger dan ik.

Dank Teun!

Artikel over de kerk van Ammerstol

Achterin dit nummer vindt u een artikel over het kerkgebouw van Ammerstol. Het werd ons toegezonden door koster Sjaak van Buren die zich na wat aandringen van onze kant liet overhalen om een artikel te schrijven.

De braderie en Open Monumentendag

Op zaterdag 26 augustus stond de HVB op de jaarlijkse braderie. We hebben weer leuke contacten kunnen leggen. Opvallend was wel, zoals al eerder is opgevallen, dat het grootste deel van de bezoekers van dit

evenement van buiten Bergambacht kwam. Toch hadden we nog een behoorlijk aantal deelnemers die meededen aan de kennisquiz, waarbij men bij 15 vragen kon kiezen uit steeds 3 antwoorden. Een echte instinker was de vraag over de laatste kroonbenoemde burgemeester. Dat was niet Arie van Erk (hij was waarnemend) maar Hans Oosters, de huidige Commissaris des Konings in de Provincie Utrecht.

Open Monumentendag was een doorslaand succes, ondanks de slechts 2 monumenten die konden worden bezocht; de Laurentiuskerk met toren en Molen den Arend. Bij die laatste fungeerde Stichting de Molen als gastheer.

We ontvingen voor de torenbeklimming 85 deelnemers, die steeds in groepen van maximaal 10 naar boven konden onder begeleiding van 2 gidsen. Het zijn nou niet bepaald trappen die berekend zijn op groepen bezoekers, dus het was uitkijken geblazen en je goed vasthouden. Vooral op de 2^e halve zolder, waar vroeger de slangen van de brandweer te drogen werden gehangen en je meters naar beneden kunt kijken.

Trap naar halve zolder

Torenuurwerk

We hadden de 'gidsendienst' verdeeld in 4 groepen van 2 personen, zodat er na een beklimming even kon worden uitgeblazen. Dat was nodig, want de toren was bloedheet na alle zonnige dagen.

We hopen dat er volgend jaar een voorziening zal zijn getroffen zodanig, dat een aantal luiken op de klokkenzolder geopend kan worden, zodat er een prachtig uitzicht over de omgeving is. Dit was nu om begrijpelijke veiligheidsredenen niet toegestaan. Wij hebben hierover al contact gehad met de betrokken wethouder.

Wij danken het kerkbestuur van de Ned. Herv. Kerk voor hun gastvrijheid in het kerkgebouw (de toren is gemeente-eigendom) de vrijwilligers/begeleiders en de EHBO afdeling Bergambacht voor hun (door de gemeente verplichte) belangeloze medewerking.

Toeval bestaat niet.

(door Roel Botter)

Het is al weer even geleden dat ik tijdens een wandeling aan de praat geraakte met iemand die een aantal interesses met me bleek te delen. Het ging over van alles, natuur, politiek en de onrust in de wereld tot geschiedenis. We belandden uiteindelijk bij de lokale geschiedenis. Ik was in mijn element. Op enig moment kwamen we terecht bij de historie van het Slot 's Heeraartsberg en de donken waarop zowel het kasteel als het dorp destijds zijn gebouwd. Er blijkt ook nog steeds onbegrip te bestaan over de twee namen; Bergambacht en 's Heeraartsberg of Heer-Arentsberge. Maar het zit zo: Bergambacht bestond al toen in 1250 ambachtsheer Van den Berg in zijn bestuurlijk gebied een slot liet bouwen dat hij noemde naar zijn zoon Aernout (of Arend). Zo ontstond de naam Bergambacht en 's Heeraartsberg. Bestuurlijk was het een eenheid waar de ambachtsheer het gezag uitoefende. Ik vertelde dat het kasteel in de 19^e eeuw niet meer bewoond werd (of wellicht nog voor een deel in het begin ervan) door de laatste ambachtsheer, de Baron van Hardenbroek. Er woonden achtereenvolgens een notaris een dokter en een burgemeester. De namen van de laatste twee schoten me niet te binnen, maar die van de notaris kende ik; Johannes Petrus Mahlstedde.

Mijn gesprekspartner bleef verbluft staan. “Maar die naam ken ik, die staat op het antieke bureau in mijn studeerkamer!” U zult begrijpen dat ik evenzeer stomverbaasd was. Een bureau met een geschiedenis van dik 125 jaar dat ooit in het Slot 's Heeraartsberg stond, staat nu in een Bergambachts rijtjeshuis. In zijn boekje ‘Dorpsverhalen’ waar ik straks nog op terugkom, vertelt schrijver Jaap van Vliet een smakelijk verhaal over de notaris

Bureau van notaris Mahlstedde

Op de sluitplaat van het bureau is te lezen ter gelegenheid waarvan de notaris dit meubel cadeau kreeg. Er staat:

1871 Vrienden en bekenden te Bergambacht 1896
aan den heer Johannes Petrus Mahlstedde
ter gelegenheid van zijn vijfentwintigjarig ambtsjubileum
als notaris binnen hunne gemeente 1 mei

Notaris Mahlstedde leefde van 1837 tot 1905. Na zijn overlijden zette zijn zoon het notariaat voort. Ook hij heette Johannes Petrus. Het was een naam die in elke generatie talloze malen voorkwam en het zoeken in archieven er niet eenvoudiger op maakt. Johannes Petrus II, om hem zo maar te noemen, leefde van 1866 tot 1932. Hij kreeg in 1896 ook weer een zoon met dezelfde voornamen. Deze zoon werd echter geen

notaris, maar stichtte verffabriek VEMA aan de Kadijk ter hoogte van waar nu de timmerfabriek van Adriaan van Erk staat. Deze fabriek brandde in 1938 tot de grond toe af en werd niet meer herbouwd. Deze Johannes Petrus werd ook niet oud. Hij overleed in 1944 op 49-jarige leeftijd. Waar een wandeling al niet toe kan leiden. Moet ik beslist meer doen.

De sluitplaat met herinneringstekst op het bureau

Benedenberg 79. Het gedicht is er weer.
(door Roel Botter)

Om de veranderingen in het dorp te volgen, maak ik regelmatig, gewapend met mijn camera, een rondgang op de fiets of te voet. En toch ontsnapt er weleens iets aan je aandacht. Er zijn van die gebouwen of objecten waar je je hele leven al aan voorbij gaat zonder er acht op te slaan. Gedachteloos fiets je er langs omdat ze al decennia zijn zoals ze zijn. Maar dat kan je soms opbreken. Plots blijkt er iets veranderd, maar je realiseert je nog niet wat het is. Je mist iets, maar weet niet wat. Dat

overkwam me dit voorjaar tijdens een ritje op de fiets door de Benedenberg. Bij de voormalige boerderij op nr. 79 was iets gebeurd, dat kon ik wel zien, maar wat? Er lagen rijplaten bij de oprit, het zag er wat rommelig uit, maar dat was het niet. Het hek was weg! Het hek met de twee palen waarop een gedicht op zwarte tegels was aangebracht. Enfin, ik troostte me met de gedachte dat ik er beslist een foto van moest hebben, dat kon niet anders. Een gedicht, zo iconisch dat iedereen uit de omgeving het uit zijn blote hoofd kon voordragen. Maar de harde realiteit was dat ik geen foto had. Dit was weer zo'n voorbeeld van onachtzaamheid die er voor zorgt dat je je wel voor je kop kunt slaan. Ach, dat gedicht, ja, je kent het, wie niet? Nooit aan gedacht om een foto te maken.

Benedenberg 79

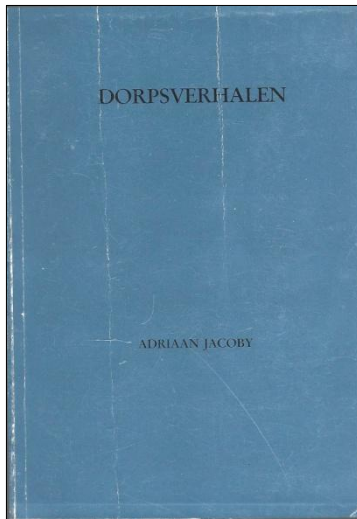
Toch kon ik me niet voorstellen dat de eigenaar van het pand alles rücksichtslos had verwijderd om het niet meer te herplaatsen. Ik bleef hoop houden. Weken gingen voorbij, er waren nieuwe gemetselde kolommen geplaatst, dus een hek zou er ook wel komen, schatte ik in. Dat bleek het geval en, beter nog, de zwarte tegels met het gedicht waren er ook weer. Het ziet er fantastisch uit. Hulde aan de eigenaar. En ja, foto's heb ik nu wel. Die gaan subiet het archief in.

De tekst van het gedicht:

Al doet de landman nog zo wel
Al zet hij alles op zijn stel
Zo God zijn zegen niet gebied (ja zonder 't' achter gebied)
Zo baat hem al zijn arbeid niet.

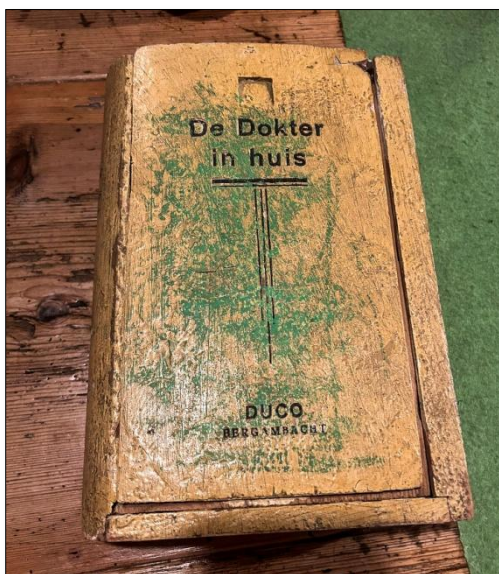
Chrissie Purol
(door Roel Botter)

Jaap van Vliet was een rasverteller. Hij was de zoon van Klaas van Vliet, uitbater van Hotel, Café, Restaurant 't Centrum, op de hoek van de Raadhuisstraat en de Burgemeester Uilkensstraat en latere wethouder. Hij schreef in de jaren '60 een verhalenbundeltje onder het pseudoniem Adriaan Jacoby. Het werkje had de simpele naam Dorpsverhalen. Daarin komt een reeks Bergambachtenaren voorbij die figureren in werkelijk gebeurde verhalen. Namen en gebeurtenissen zijn versleuteld en door elkaar gehusseld, maar het kost de oplettende oer-Bergambachtenaar weinig moeite om velen te herkennen. Het is een hilarisch boek. Enfin, waarom begin ik hierover? Dat zal ik u vertellen.

Dorpsverhalen van Jaap van Vliet

Onlangs kreeg ik een whatsapp bericht van mijn kleinzoon. Er zat een wat wazige foto bij. Het leek op een boek. Ik hechtte er niet veel waarde aan op het eerste gezicht en vertelde hem dat wij alleen dingen uit Bergambacht, Berkenwoude en Ammerstol in ons archief opnamen, mits ze een relevante historische waarde bezaten. “Nee, het is geen boek, het is een soort kistje met een lade en er staat DUCO Bergambacht op,” antwoordde hij. Toen ik het nog eens goed bekeek en het beeld uitvergrootte wist ik ineens wat ik zag. Dat kon niet waar zijn! Dit was een verbandkistje van Chrissie Spenezalf!. Die bijnaam had hij gekregen omdat hij dat aan de boeren verkocht. Later noemde men hem overigens Chrissie Purol. Zo heb ik hem ook altijd gekend. Chris was ook zo’n bijzonder type waarover Jaap van Vliet schreef. Hij was oorspronkelijk timmerman. Zijn vader was ooit een winkeltje begonnen nadat hij door een longaandoening niet meer als bouwvakker kon werken.

Ze hadden de voorkamer van hun huis ingericht als drogisterij. Toen vader overleed na 5 jaar ploeteren in het winkeltje, legde Chris hamer en zaag terzijde en stortte zich op het drogistenvak. Het was vooralsnog geen vetpot, maar Chris was een ondernemend en inventief man. Met geleend geld kocht hij een pand aan de overzijde van de straat en na een aantal verbouwingen die hij grotendeels zelf uitvoerde,

hij was tenslotte timmerman, had hij een winkel die er zijn mocht. Die winkel is er nog altijd en ook nog steeds een drogisterij, nu gedreven door Wim Rodenburg. Hij bedacht acties rond Sinterklaas. De zaken gingen best goed. Maar het rommelde in het oosten. Het was 1939, de oorlog dreigde.

Jaap van Vliet vertelt dat Chris een nogal driftig mannetje was met losse handen. Zijn zoon had een methode ontwikkeld om aan zijn slagen te ontkomen, wanneer hij weer eens afgerost dreigde te worden. Hij liet zich dan languit achterover op de divan vallen en plantte dan één van zijn lange benen tegen de borst van zijn vader wanneer die kwam aanstormen. Chrisje kon slaan wat hij wilde, maar raakte niets.

Inmiddels was de oorlog uitgebroken. Na een tijdje ging het leven weer zijn gang. In het dorp verscheen een zekere heer Stamport. Hij had een grote order geplaatst bij een aantal timmerfabrieken voor het fabriceren van uitklapbare naaidoosjes.

V.l.n.r. Chrisje - burgem. Diepenhorst- Arie van 't Verlaat
Een gecostumeerde voetbalwedstrijd op 5 mei 1955

Stamport logeerde in 't Centrum in de enige kamer die verhuurd kon worden. De hotelfunctie was nogal betrekkelijk. Maar hij verdeelde zijn tijd tussen de timmerfabrieken en het café en dat beviel hem prima. Zijn eerste borrel was een vast ritueel. Wanneer het kelkje voor hem stond prevelde hij meermaals; "ik wou dat hij er in zat." Wanneer hij hem eindelijk had weg laten glijden vroeg hij vervolgens steevast: "Mag ik een borreltje hebben?" Chris had gehoord van de grote zakenman en zag kansen. Hij had een idee en wilde dat aan Stamport voorleggen. Dat lukte. Met de jeneverfles op tafel vertelde Chris over zijn plannen. "Weet u, heer Stamport, het is oorlog, er vallen bommen, er vallen doden, mensen raken zwaar gewond, maar de meesten raken lichtgewond. En wat is er dan gemakkelijker om iets op je boekenplank te hebben staan waarmee je de eerste hulp kunt verlenen. Wanneer je dan een kistje hebt met alle benodigde spullen komt dat goed van pas. Ik heb een kistje ontworpen in de vorm van een dik boek. Het heet: De Dokter in Huis. Stamport hoefde niet lang na te denken. Hij vond het een briljant idee.

Foto uit 1910
De winkel van (toen nog) gebr. Van
den Dool. Chris Duhén kocht dit
pand en vestigde hier zijn drogisterij.
Tegenwoordig is dit de zaak van
Rodenburg

Na stevige onderhandelingen onder het genot van de nodige kelkjes plaatste Stampport een order van 5000 stuks. Nu was er een nieuw probleem. Chris had geen personeel, maar moest wel 5000 kistjes vullen. Maar ook daarvoor had hij een oplossing. Hij liet zijn zoon op school een aantal vrienden optrommelen om mee te helpen tegen een niet al te hoge vergoeding. Er moesten o.a. rollen verbandgaas door een witgeel poeder worden getrokken, zodat het goed te gebruiken zou zijn bij brandwonden. Het poeder was dan wel licht van kleur, maar werd allens donkerder. Het was te hopen dat je het niet echt nodig zou hebben. Bij nadere inspectie bleken er nogal wat artikelen die in het kistje hoorden te zitten, te ontbreken. Hoe het verder zakelijk afliep is mij niet bekend. In ieder geval kunnen we dit verhaal nu staven met een fysiek bewijs. We hebben een echte De Dokter in Huis!

Romeinen in de Krimpenerwaard

(door Roel Botter)

Onze vereniging is aangesloten bij de SAK, de Stichting Archeologie Krimpenerwaard, met als enthousiaste afgevaardigde onze voorzitter Peter Sluisman.

‘Archeologie in de Krimpenerwaard?’ hoor ik sommigen bijna hardop denken. Begrijpelijk. Oorspronkelijk was dit gebied een ondoordringbaar, zompig moerasgebied met dichte bossen en omsloten door rivieren die ook nog eens om de haverklap buiten hun oevers traden. Er was wel wat bewoning in hutten op ‘donken,’ boven de veenlaag uitstekende hoogten, grotendeel bestaande uit zand dat in de laatste ijstijd door oprukkende gletsjers was opgestuwd. Er leefden wat vissers en jagers die een karig bestaan leidden. Over hen is vrijwel niets bekend. Rond het jaar 1000 n.Chr. kwam hier langzaam verandering in. Beetje bij beetje werd het gebied ontgonnen. Er werden sloten gegraven, loodrecht op de rivier die het land moesten ontwateren. Er ontstond een kavelpatroon in het land dat heden ten dage nog grotendeels identiek is aan dat van destijds. Dit werk wordt vaak toegeschreven aan ‘monniken,’ maar het is voordehandligger om uit te gaan van arbeiders die werden ingezet door de landeigenaren en dat betrof voor een groot gedeelte de bisschop waar het gebied onder viel. In dit geval was dat het bisdom van Utrecht. Het zal duidelijk zijn dat opzienbarende vondsten uit die vroege periode uiterst zeldzaam zullen zijn. Een moerasgebied waar eeuwenlang vrijwel niemand woonde. Daarom is de recente vondst die werd gedaan in Krimpen aan de Lek des te opmerkelijker. Het was bekend dat de

Romeinen, die tot plm. 400 n.Chr. de helft van Nederland beheersten, ook in Capelle aan den IJssel een kamp hebben gehad. Opgravingen hebben dit uitgewezen.

Ter hoogte van de Slotlaan in Capelle zijn namelijk de resten van een houten damconstructie en de restanten van drie duikers aangetroffen. (een duiker is een uitgeholde boomstam die dienst doet als sluisverbinding tussen twee waterlopen.) Uit onderzoek naar de jaarringen van het hout, dat men dendrochronologisch onderzoek noemt, is bekend geworden dat de damconstructie stamt uit de tweede eeuw n.Chr.

De Romeinen hebben dus een basiskamp gehad, van waaruit zij de omgeving hebben bewaakt en zullen ongetwijfeld ook wel eens met een bootje de IJssel zijn overgestoken om in de 'Krimpenerwaard' rond te kijken. Op één van die tochten moet een Romeinse officier zijn ring zijn kwijtgeraakt. Mogelijk is hij deze verloren bij het jagen. Eeuwenlang heeft dit sierraad in de Krimpenerwaardse bodem gelegen.

Totdat een lid van de Werkgroep Archeologie Nederlek een 'ping' hoorde op de koptelefoon van zijn metaaldetector bij een zoektocht langs de N210. Na enig graafwerk kwam de zilveren ring (zie foto) tevoorschijn. Men begreep al snel dat dit niet zomaar een ring was. Thuisgekomen werd het object schoongemaakt en het werd al snel duidelijk dat hier een professional naar moest kijken. Het bleek

uiteindelijk te gaan om een zeldzame Romeinse zilveren ring uit de 1^e-2^e eeuw na Chr. met de voorstelling van de godin Diana, godin van de jacht, te herkennen aan de speer over haar schouder waaraan een haas is geknoot, met aan haar voeten altijd een hondje en in haar linkerhand een snoeimes. Ook draagt zij een weitas. Deze ringen

werden alleen maar door rijke Romeinen gedragen en dit is één van de weinige van identieke exemplaren die ten noorden van de Alpen zijn gevonden.

De voorstelling is gemaakt van blauw glaspasta, dat werd opgebracht in berkenteer(zwart) en werd ingelegd met een dun randje goud. Met een fijn mesje werd de voorstelling aangebracht, waarna men de pasta liet uitharden. Een duidelijker bewijs dat de Romeinen de Krimpenewaard hebben bezocht is er vooralsnog niet.

Hebt u belangstelling voor de SAK? Ga dan naar hun website:

www.archeologie-krimpenewaard.nl

Bron: Stichting Archeologie Krimpenewaard.

Het Laatste Hemd

(door Roel Botter)

Vrijwel iedereen kan de titel van dit artikel moeiteloos aanvullen met: ‘heeft toch geen zakken,’ waarmee de betrekkelijkheid van bezit wordt benadrukt. Tenslotte gaan we allemaal weer zoals we zijn gekomen: alleen en zonder bezit. De uitdrukking ‘het laatste hemd’ is niet zomaar in ons taalgebruik terecht gekomen. Het speelde wel degelijk en vooral op het platteland een betekenisvolle rol. De aanleiding voor dit artikel is een nieuwsbrief van de stichting Boerderij en Erf waarin op gebruiken rond dit fenomeen werd ingegaan. Ooit stond er in elke rijke boerderij wel een kabinetkast. Een grote kast van eiken- of mahoniehout, dan wel van een andere duurzame soort. De kasten stonden op een voetstuk met bovenin twee deuren en onderen meestal drie laden. Bovenop de kast stond vaak ter versiering een ‘kaststel,’ (vaak) Delftsblauwe kannen of kommen. Een kabinetkast gold als een teken van rijkdom en vooral bij de adel in de 19^e eeuw waren ze geliefd.

De kabinetkast had in de meeste boerderijen de functie van linnenkast.

In het Streekmuseum Reeuwijk, het Streekmuseum Krimpenerwaard en Museum De Koperen Knop in Hardinxveld-Giessendam zijn deze kasten met linnengoed uitgebreid te bewonderen. In deze kast werd ook het doodskleed of doodshemd bewaard. Het was traditie dat deze hemden vóór het huwelijk werden gemaakt door de jonge vrouw voor haar en haar toekomstige echtgenoot, om slechts twee keer te worden gebruikt: Tijdens de huwelijksnacht en bij de uitvaart. Ze waren eenvoudig van ontwerp, vaak een recht lang hemd met driekwart mouwen.

Kabinetkast uit de 19^e eeuw

Doodskleed

Het werd voorzien van geborduurde initialen en het trouwjaar. Wanneer het kleed klaar was werd de naald uit bijgeloof ritueel verbrand. Je moest je vooral ervoor hoeden dat je jezelf niet prikte met de naald tijdens de vervaardiging, want dat zou niet veel goeds betekenen. De doodshemden werden tijdens de eerste huwelijksnacht gedragen om daarna achter in de kabinetkast hopelijk voor lange tijd te worden opgeborgen tot de tweede keer; in de kist.

De traditie heeft lang bestaan, maar na de Tweede Wereldoorlog is het snel bergafwaarts gegaan, zoals dat met veel gebruiken het geval is geweest rondom dood en begrafenissen. We kenden in onze dorpen het ‘aanzeggen en overluiden,’ het bij de burens half sluiten van de vensters aan de zijde van de woning van een overledene, het afdekken van spiegels, het afleggen van de overledene door de burens en zo waren er nog veel andere gebruiken. In Bergambacht was de laatste aanzegger Cees van den Oever. Hij belde dan aan bij belangrijke ingezetenen en mensen die in relatie stonden tot de overledene en deelde mee wie er was overleden. Er wordt wel eens gegruipd dat hij de tekst van zijn boodschap op een briefje had geschreven en in zijn hoge hoed had geplakt die hij dan afzette om het voor te lezen. Maar of dit historisch is? Ik heb hem als kind één keer bij ons thuis aan de deur zijn

prevelementje horen opzeggen, maar herinner me dit detail niet.

Van 1926 tot 1945 was Arie (Aai) Koren aanzegger. (zie foto) In het boekje van Jaap van Vliet waarover ik hierboven schreef, heet hij Arie Haver.

Cees van den Oever

Bron: Boerderij en Erf en eigen archief.

We willen graag een mooi en leesbaar blad blijven maken. Het vinden van interessante onderwerpen is evenwel geen gemakkelijke en tijdrovende opgave. Vervolgens moeten gegevens worden nageplozen op hun juistheid en daarna tot een artikel getransformeerd. Het is voor één persoon een enorme opgave en je bent er weken mee bezig. Maar zolang het niet als werk, maar als hobby kan worden beleefd, is het nog steeds op te brengen. Prettig is wel om een artikel toegestuurd te krijgen. In dit geval gaat het om het onderstaand verhaal dat Sjaak van Buren, koster van de Herv. Kerk van Ammerstol ons toezond met een beknopte weergave van de geschiedenis van het gebouw. Het verhaal is redactioneel hier en daar wat aangepast om de leesbaarheid te versterken.

De kerk van Ammerstol

(door Sjaak van Buren)

Ammerstol werd het eerst genoemd op 16 mei 1322 toen het als Ambacht werd genoemd onder de Graaf van Holland, Willem III. Het toekennen van de oorkonde hield automatisch het bezit van stadsrechten in. Op 22 juli 1331, negen jaar na de toekenning van de stadsrechten begint de formele kerkelijke geschiedenis van Ammerstol. Graaf Willem III van Holland had kort ervoor een kapel (Capellelaan) gesticht in het (toen al) stadje.. Of dit later ook de kruiskerk is geworden waarover in 1564 wordt gesproken, is onbekend. Wel is bekend dat bij de kruiskerk het schip naar het oosten was gericht en de toren aan de westzijde stond, zoals dat doorgaans overal het geval was. Bij de bouw van de huidige kerk in 1880 werd de toren aan de oostzijde geplaatst en het schip op het westen. De reden daarvoor was dat de gemeente dit afdwong omdat de toren door de brandweer werd gebruikt en deze langs de weg moest staan. Dat gebruik was vermoedelijk het opslaan van materieel en om de slangen in op te hangen om te drogen. De huidige kerk is gebouwd in 1880, maar in het

gebouw zijn diverse oude items en materialen uit de kruiskerk uit 1331 gebruikt, zoals wordt beschreven in het bestek van de nieuwe kerk.

Interieur van de Ned. Herv. Kerk in Ammerstol met elementen van de oude kruiskerk uit de 14^e eeuw.

Er is hout en er zijn stenen uit de 14^e eeuw toegepast. De kuip van de preekstoel, het koorhek en de herenbanken zijn uit de 17^e eeuw en komen ook uit de voormalige kruiskerk.

De luidklok die nu in de toren hangt stamt uit 1564 en draagt een inscriptie met als tekst: **Antonius is min name, min geluit is voer Godt bequame.** Antonius de Borch me fecit (maakte mij) **M.D.L.X.III** (1564).

Klokkengieter Antonius de Borch is omstreek 1520 in Utrecht geboren en overleed in 1576. Hij was geschut- en klokkengieter en maakte incidenteel ook vijzels. Hij werkte tussen 1546 en 1553 te Münster. Het bord met de Bijbeltekst stamt uit 1643 en wordt toegeschreven aan Jan Hoff (Jan van Munnickhoff. R.B.)

De oude stukken in de huidige kerk zijn: Het rouwbord (Momento Mortus) van Nobili Prosapia Dominius Jacob de Cuypre uit 1702. Dit rouwbord is geschilderd door Johan van Munnickhoff, die tevens schoolmeester en secretaris van de ambachtsheer was. De maker van

het bord is onbekend. Ook de twee psalm- en gezangenbordjes worden aan hem toegeschreven. Van de drie kroonluchters komen er twee uit 1709, van de derde is niets bekend. Op zowel de kroonluchter bij het orgel, als op die bij de liturgietafel zijn inscripties aangebracht die verwijzen naar de familie Eyssonius als schenkster ervan. De familie Eyssonius was van zeer gegoede huize. Tot hen behoorden zowel een hoogleraar geneeskunde als een hoogleraar anatomie.

De kerk in de jaren '30
Van de vorige eeuw.

In 1782 vond de zgn.
'stoelendans' plaats. Het
gemeentebestuur had
invloed op kerkelijke

zaken. Er was nog geen officiële scheiding tussen kerk en staat. Op enig moment besloot het college dat de vrouwenzitplaatsen in prijs werden verhoogd van 8 stuivers per jaar naar 21 per jaar. Dit werd een stevige dorpsrel.

Over de kerkgeschiedenis begon men rond 1578 te schrijven. Toen hadden Ammerstol en Bergambacht gezamenlijke predikanten. Hier kwam in 158 een einde aan. Men kon het nl. niet eens worden over het zgn. 'oortjesgeld.' Oortjesgeld was de opbrengst van een lokale belasting die werd geheven bij diverse transacties, zoals de verkoop van onroerend goed. Dit geld werd ten bate van de armenzorg aangewend, waarbij de kerken een belangrijke rol speelden. Ja, geld zal eens niet de oorzaak van gedoe zijn.

Het orgel

In 1885 kreeg men uit een legaat van Cornelis Zaanen Dirkzn (bijnaam De Dikke) een bedrag van 2000 gulden om een orgel te kopen. In 1886

is het orgel geplaatst voor de som van 1500 gulden door B.F. Bergmeijer v.h. P.van Dam uit Woerden. De timmerman (wie?) heeft voor 300 gulden het balkon getimmerd en de zitbank voor 3,50 gulden. Ook de gemeente ontving een legaat: het huis van de hr. Zaanen met als voorwaarde dat er een gemeentehuis van gemaakt werd.

Oorlog '40-'45

Dan is er nog een gedenkplaat uit de oorlog '40-'45. De plaat werd onthuld in 1941 en hangt naast de preekstoel. In de nacht van 11 op 12 mei 1940 brachten ongeveer 200 mensen uit Veenendaal de nacht door in de kerk. | Ze sliepen deels op de banken, deels op stro op de grond. Op de eerste pinksterdag, 12 mei 1940 hebben de dominees Kok en Hugenholtz samen een dienst geleid. Het bijzondere hiervan is (in het licht van die tijd) dat er sprake was van een orthodoxe en een rode dominee in één dienst. Ook hangt er in de toren een tegeltableau ter herinnering aan deze oorlog, geschonken door Veenendaal aan de toenmalige Gemeente Ammerstol.

Een haardsteen uit 1552

(door Peter Sluisman)

In het voorjaarsnummer van dit jaar heb ik al iets geschreven over de samenwerking van onze vereniging met de SAK (Stichting Archeologie Krimpenerwaard). Dat ging over de opgraving bij het voormalig raadhuis van Ouderkerk aan den IJssel. Voordat de SAK überhaupt bestond, zijn er in onze polder wel meer opgravingen gedaan en in het verleden op wel meer plekken in de Krimpenerwaard. De Romeinen hebben zich niet echt gevestigd in onze polder, maar ze hebben er wel doorheen gelopen en gejaagd en vuurtje gestookt. Want af en toe vinden we hier de resten van. Soms belandden die en andere vondsten in het (voormalige) raadhuis in Bergambacht. Zo zag ik daar bij toeval een paar aardige objecten, waarvan ik vond dat die bij het clubhuis van de SAK in Ouderkerk aan den IJssel beter tot hun recht zouden

komen.. Het betrof een zogenaamd Jacoba kannetje, genoemd naar Jacoba van Beieren (14^e/15^e eeuw, Hoekse en Kabeljauwse twisten). Verder een scherf van Werra aardewerk, afkomstig uit het Wezergebied (Duitsland) nog wel met de datum 1671. Nog wat zeer vroege scherven en een gedeelte van een zwartgeblakerde aardewerken kookpot uit de 15^e eeuw. In overleg met de Gemeente hebben we deze objecten in langdurig bruikleen in onze vitrine mogen zetten.

Nog niet zo lang geleden liep ik weer eens door het Streekmuseum Krimpenervwaard in Krimpen aan den IJssel. Daar viel mijn oog op een object dat totaal niet opviel en nauwelijks zichtbaar was. Het gaat over een haardsteen met een vaag leesbare datum 1522 die als afsluiting diende en een steengoed kan uit de 13^e/14^e eeuw. Of deze objecten zijn opgegraven of bewaard gebleven is niet duidelijk, maar het zijn wel objecten die daar uit de toon vallen en beter passen bij onze archeologie verzameling. De haardsteen is bijzonder omdat daar het wapen op staat van Karel V ons aller keizer. De dubbele adelaar, geflankeerd door twee zuilen van Hercules en de spreuk Plus Ouitre (steeds verder). Ook deze twee objecten hebben wij in bruikleen in onze vitrine in het clubhuis in Ouderkerk aan den IJssel mogen zetten.